

Izvorni znanstveni rad
UDK 004.78:324(430)
004.738.5:321.7(430)
Priljeno: 17. veljače 2012.

Tekuća demokracija i digitalni urođenici – Piratenpartei kao izazov njemačkoj demokraciji

DAMIR VELIČKI

Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Sažetak

U SR Njemačkoj je stranka Piratenpartei 2011. godine postigla zapaženiji uspjeh ulaskom u berlinski parlament i time privukla pažnju njemačke, ali i svjetske javnosti. Tijekom 2012. i 2013. godine Piratenpartei uspjela je ući u još tri njemačka pokrajinska parlamenta, između ostalih i u parlament najmnogoljudnije njemačke pokrajine Nordrhein-Westfalen, u kojoj je osvojila 7,8 posto glasova. U radu se sažeto razmatraju razlozi nastanka prve piratske stranke u Švedskoj, a zatim se detaljno analizira nastanak, program i organizacija njemačke Piratenpartei te odnos stranke prema etabliranim njemačkim strankama. S pojavom piratskih stranaka u središte je pozornosti političkih zbivanja došao internet, tj. način života "digitalnih urođenika", mlade generacije koja je odrasla s novim medijima, koja naglašava slobodu korištenja interneta i pravo na slobodan pristup informacijama te se zalaže za nove koncepte participacije u procesu donošenja političkih odluka – tzv. "tekuću demokraciju". Pitanje slobodnog pristupa idejama, robama i uslugama za nove generacije očigledno ima vrlo važno značenje, stoga je u radu bilo potrebno i detaljnije se osvrnuti na autore koji su se tim pitanjima bavili, poput Jeremya Rifkina i drugih. U radu se konstatira kako Piratenpartei, kao mala stranka, jest određeni izazov njemačkoj demokraciji, jer prisiljava velike stranke na korekciju vlastitih programa, ali da će njemački pirati, ako žele opstati na političkoj sceni, morati i sami izoštriti programske zahtjeve i riješiti bitna strukturna pitanja. Na kraju se analizira i politička dimenzija interneta, s obzirom na to da njegovo korištenje i tema slobodnog i neograničenog pristupa digitalnoj komunikaciji zauzima središnje mjesto u programu Piratenpartei, te se ukratko opisuje i svjetska piratska stranačka scena.

Ključne riječi: piratske stranke, SR Njemačka, tekuća demokracija, digitalni urođenici, internet

Uvod

Povijest nastanka neke stranke vrlo je bitna, jer stranke ne određuje samo njihovo aktualno djelovanje (Mair, 1997), posebice kada je riječ o potpuno novim strankama. Piratenpartei u Njemačkoj spada upravo u kategoriju novonastalih stranaka. Prva piratska stranka nastala je zapravo u Švedskoj, a ključni trenutak bio je odnos švedske vlade prema posljedicama digitalne revolucije. Stoga je nužno prvo sažeto opisati razloge nastanka prve piratske stranke u Švedskoj, a u nastavku rada detaljnije će biti govora o postanku, ulozi i programu Piratenpartei u SR Njemačkoj. Da bi se bolje razumjeli razlozi nastanka i uspona Piratenpartei, valja se prije analize njezina programa i organizacijske strukture ukratko osvrnuti i na promišljanja američkih znanstvenika Roberta Liftona i posebice Jeremyja Rifkina. Upravo se potonji bavio pitanjem slobodnog pristupa idejama, robama i uslugama te uočio značenje i mogućnosti interneta u digitalnom dobu (Rifkin, 2000; 2011). Nakon definiranja pojma “tekuće demokracije” i tzv. “digitalnih urođenika”, u drugom dijelu rada valja još promotriti i (su)odnos etabliranih stranaka i Piratenpartei u SR Njemačkoj kako bi se zaključilo je li Piratenpartei doista ozbiljan izazov njemačkoj demokraciji. Istovremeno se može konstatirati da su se posljednjih godina promijenili klasični oblici političke komunikacije, ali i participacije. U međuvremenu su se u velikom broju europskih zemalja formirale tzv. piratske stranke, doduše, još s potpuno zanemarljivim ili vrlo skromnim uspjehom. Ostaje da se vidi kojom će se brzinom i u kojem opsegu ostvariti predviđanja nekih autora – za što se zalažu i piratske stranke – da u budućnosti građani neće svakih četiri-pet godina glasovanjem utjecati na politiku, nego će to činiti permanentno: “putem internetskih platformi, (...) i virtualnih kampanja. Demonstracija će možda biti i u budućnosti, ali pravi su zamašnjak (...) dobro organizirane mreže s profesionalno njegovanim bazama podataka” (Bohnen i Kallmorgen, 2009: 18). Međutim činjenica je da je s pojavom tzv. piratskih stranaka prvi put u središte pozornosti političkih zbivanja došao internet, tj. način života “digitalnih urođenika”, mlade generacije koja je odrasla s digitalnim medijima. Utoliko neki autori konstatiraju novi generacijski konflikt i novu liniju konflikta između “online-*ra*” i “offline-*ra*” (Blumberg, 2010), a Njemačka je interesantan primjer jer je upravo u njoj jedna piratska stranka postigla zapaženiji uspjeh. Da bi se zaokružila slika o piratima, na kraju će biti potrebno promotriti i sam odnos između demokracije i interneta, odnosno analizirati političku dimenziju interneta, te se osvrnuti i na svjetsku piratsku stranačku scenu. Međutim, kao što je već istaknuto na početku uvoda, valja krenuti od procesa nastanka piratske stranke Piratpartiet u Švedskoj.

Počeci u Švedskoj: Piratpartiet i *filesharing*

Skandinavske zemlje, a među njima i Švedska, na glasu su kao tolerantne, liberalne zemlje na visokom stupnju tehnološkog razvoja. Prema podacima *Eurostata*

(<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>), Švedska je u europskim okvirima zemlja u kojoj samo sedam posto stanovništva u životnoj dobi između 16. i 74. godine nije nikada koristilo internet (stanje 2010. godine). S brzim razvojem interneta postao je moguć i brz, financijski vrlo povoljan, odnosno besplatan pristup mnogim medijskim sadržajima, glazbi i filmovima, pa stoga i ne čudi da su mnogi, posebno Šveđani mlađe generacije, razvili i prilično ležeran odnos prema autorskim pravima. Potaknuti financijskim gubicima, medijski su giganti poput Disneya, Sony Picturesa, Viacoma, Universala i Warnera osnovali 2003. godine *Antipiratbyrå*, Ured za borbu protiv piratstva, koji je, između ostaloga, imao i zadatak da lobiranjem potakne državne institucije na čvršću kontrolu autorskih prava. U sljedeće je dvije godine rad *Antipiratbyrå* postigao zapažene uspjehe, jer je švedska policija znatno zaoštrila borbu protiv piratstva sve većim racijama i sveobuhvatnijim akcijama. Odvjetnici *Antipiratbyrå* naglašavali su kako je upravo Švedska europska utvrda piratstva te da se najmanje pola milijuna Šveđana na internetu ilegalno opskrbljuje glazbom i filmovima i da se na milijun stanovnika mora računati s oko 7000 slučajeva ilegalnog *downloada* godišnje, dok je europski prosjek oko 2000 *downloada*. Kao reakcija na te tvrdnje i uspješno lobiranje, švedski je parlament donio zakon koji je stupio na snagu 1. srpnja 2005., a prema kojem je ilegalno "skidanje" sadržaja zaštićenih autorskim pravom kažnjivo. Istovremeno, dakako, nisu mirovali niti zagovornici slobodnog korištenja internetskih sadržaja, tj. *filesharinga*, te je još 2003. godine kao reakcija na *Antipiratbyrå* osnovan piratski ured *Piratbyrå*, kao okupljalište *Filesharera* i iz čega je nastala platforma *The Pirate Bay*, svojevrsni digitalni piratski zaljev koji je omogućavao razmjenu ilegalno kopiranih datoteka. U tom je okruženju u siječnju 2006. godine osnovana švedska piratska stranka Piratpartiet. Mora se naglasiti da je Piratpartiet neprestano naglašavala da djeluje potpuno nezavisno od *The Pirate Bay* te da se međusobno razlikuju i po ciljevima i po organizacijskom obliku. Švedska Piratpartiet u prvo vrijeme nije postigla zapaženiji uspjeh, na parlamentarnim izborima 2006. godine osvojila je 0,6% glasova. Međutim, situacija se promijenila 2009. godine kada su osnivači *The Pirate Bay* zbog povreda autorskog prava osuđeni i na zatvorske i na novčane kazne, što je – uz popratnu javnu diskusiju o novom Zakonu o zaštiti autorskih prava – stranci dalo novi vjetar u leđa. Na izborima za Europski parlament Piratpartiet dobila je 7,1% glasova i mjesto u Europskom parlamentu. U grupi birača između 18 i 30 godina Piratpartiet postala je najjača stranka s udjelom od 19% (Bartels, 2009: 55), a u godini prije izbora naglo se povećao i broj članova na 50 000. U Švedskoj su mladi pirati stranke Piratpartiet s 20 000 članova u međuvremenu postali najveća politička organizacija mladih (*ibid.*: 53). Sažeto prikazano, švedski pirati formirali su se i ojačali u kontekstu rasprave o autorskim pravima, a lobiji medijskih giganta su, suprotno njihovoj prvobitnoj namjeri, doprinijeli tom procesu. U Njemačkoj je proces nastanka piratske stranke krenuo drukčijim putem, o čemu će detaljnije biti riječi u nastavku.

Nastanak Piratenpartei u SR Njemačkoj i značaj slobodnog pristupa (“Open Accessa”) za generacije digitalnog doba

Piratenpartei je u Njemačkoj službeno registrirana u rujnu 2006. godine. Od 2008. godine stranka je izlazila na izbore u nekoliko njemačkih pokrajina (npr. u Hessenu i Hamburgu 2008. godine, Saskoj i Schleswig-Holsteinu 2009. godine) i osvajala između 0,2% i 1,9% glasova. Prvi zapaženiji uspjeh Piratenpartei postigla je u Berlinu u rujnu 2011. godine kada je osvojila 8,9% glasova i 15 mandata u parlamentu Berlina (*Das Abgeordnetenhaus*). Tijekom 2012. i 2013. godine Piratenpartei nastavila je nizati izborne uspjehe i ući u još tri njemačka pokrajinska parlamenta, između ostalih i u parlament najmnogoljudnije njemačke pokrajine Nordrhein-Westfalen, u kojoj je osvojila 7,8 posto glasova. Međutim, dok švedski pirati svoj uspjeh mogu zahvaliti najvećim dijelom tematici autorskih prava, njemačka Piratenpartei svoj uzlet zahvaljuje dobrim dijelom raspravi o zakonskom prijedlogu vladajuće Velike koalicije o zabrani internetskih stranica s dječjom pornografijom. Iako su piratske stranke fenomen koji je u međuvremenu zahvatio brojne države u cijelom svijetu i čije početke treba tražiti u Švedskoj, na primjeru njemačke Piratenpartei vidljivo je da se radi o stranci koja spada u kategoriju novih stranaka, što valja pobliže promotriti. Naime, okvirmo gledano, stranka može nastati na nekoliko načina (Lösche, 1994). Kao prvo, odcjepljenjem od postojeće stranke zbog unutarstranačkih sukoba, bilo da su oni osobne ili pak sadržajne naravi. U SR Njemačkoj je primjerice WASG primjer takvog procesa. Kao drugo, stranka može nastati spajanjem dviju ili više stranaka, a u SR Njemačkoj je primjer takvog procesa Die Linke. Kao treće, stranka se može formirati kao potpuno nova stranka, kao pokušaj nadovezivanja na određene procese u društvu koje već postojeće stranke ne zastupaju dovoljno. Budući da su i ti društveni procesi većinom novi, te je nova stranka utoliko i politički odgovor nekih društvenih slojeva, njezino formiranje nije samo novina u institucionalnom smislu, nego izriče i nove aspekte političke kulture. Nastanak Piratenpartei može se dovesti u direktnu vezu s digitalnom revolucijom. Kada je riječ o njoj, ne mogu se zaobići promišljanja Jeremyja Rifkina o posljedicama digitalnog doba na stavove i način života ljudi (Rifkin, 2000). Rifkin naglašava kako je upravo brz pristup idejama, robama i uslugama danas važniji od imovine, a da je “... u svijetu u kojem se količina imovine dugo smatrala produžetkom vlastitog bića i svojevrsnom mjerom čovjeka, gubljenje značaja vlasništva na tržištu nagovještaj velike promjene u načinu na koji će nove generacije gledati na ljudsku prirodu” (Rifkin, 2005: 22). Rifkin nadalje tvrdi da “... komodifikacija vremena postaje važnija od ekspropriacije prostora i da uobičajene predodžbe o vlasničkim odnosima i tržištu kakve su definirale industrijski način života postaju sve manje i manje relevantne” (*ibid.*: 25). Prema Rifkinu, doba pristupa omogućuje i novi tip ljudskog bića koje on naziva, pozivajući se na promišljanja američkog psihologa Liftona (1993), “protejt-

skim bićima”. “Protejska bića” navikla su na brz pristup informacijama i njihovo brzo učitavanje, a potrošačku suverenost izjednačavaju s demokracijom. Njihovi su svjetovi manje ograničeni i fluidniji, a konvencije i tradicije u njihovoj okolini, koja se stalno i brzo mijenja, praktički ne postoje. Ljudima 21. stoljeća slobodan pristup je način života, a premda vlasništvo još nije potpuno izgubilo značaj, novim generacijama važnije je biti povezan, biti čvorište u mreži zajedničkih interesa. Novi čovjek vidi sebe kao čvorište različitih interesa, jer “mi više ne postojimo kao subjekti, nego prije kao terminal u kojem se spajaju različite mreže” (Baudrillard, 1987: 14), a za novu generaciju “osobna sloboda ima manje veze s pravom na posjedovanje i sposobnosti isključivanja drugih, a više s pravom u uključivanje u mreže međusobnih odnosa” (Rifkin, 2005: 22). Drugi pak autori generaciju koja je odrasla s digitalnim medijima i u tom se okruženju socijalizirala nazivaju “digitalnim urođenicima” – “Digital Natives” (Prensky, 2001; Günther, 2007; Palfrey i Gasser, 2008; Blumberg, 2010). Sam pojam prvi je upotrijebio Marc Prensky, tvrdeći da je, za razliku od “Digital Immigrants”, prijašnjih generacija koje se (još uvijek) navikavaju na digitalne medije, generacija “Digital Natives” odrasla uz računalo, koja razmišlja drugačije od ostalih, koja je razvila hipertekstualne umove i ima paralelne kognitivne strukture koje ne djeluju u sekvencama (Prensky, 2001). “Digital Natives” imaju drugačije obrasce razmišljanja, naviknuti su na brzo primanje informacija i naročito cijene direktan pristup informacijama. Potrebno je jasno naglasiti kako se ovdje nipošto ne želi zastupati teza da bi se nekog od navedenih autora, primjerice Rifkina ili pak Liftona, trebalo shvatiti kao ideologe ili pak preteče piratskog pokreta. Međutim, njihova promišljanja mogu biti od velike pomoći kako bi se proniknulo u uzroke nastanka piratskog pokreta, odnosno piratskih stranaka. Uostalom, jezgru članstva piratskih stranaka i čine muškarci između dvadeset i trideset godina starosti (Blumberg, 2010: 13), dakle upravo generacija tzv. digitalnih urođenika koji internet ne smatraju medijem prijenosa informacija, nego životnim prostorom. Nadalje, sve bolji izborni rezultati stranke Piratenpartei, kao i njezina afirmacija u javnosti usko su povezani s prijedlogom zakona kojim se upravo želio otežati pristup određenim sadržajima na internetu, u ovom slučaju dječjoj pornografiji. “Zakon o suzbijanju dječje pornografije u komunikacijskim mrežama”, odnosno njemački popularno skraćeno “*Zugangsschwerungsgesetz*” predviđao je da bi pružatelji usluga (provajderi), na prijedlog Saveznog ureda za kriminal – “*Bundeskriminalamt*” – mogli onemogućiti pristup određenim internetskim stranicama, što je Piratenpartei okvalificirala kao ograničenje slobode. Nipošto se ovdje ne želi implicirati da je Piratenpartei u bilo kojoj mjeri zagovarala ili poticala objavljivanje dječje pornografije na internetu. Ondašnji čelnik stranke Dirk Hillbrecht izjavio je da je savezna ministrica za obitelj Ursula von der Leyen – zagovornica navedenog zakona – “... u svojoj fiksaciji na demon dječje pornografije izgubila iz vida svaku ideju (...) o posljedicama svojih planova. Ona želi instalirati sustav filtracije, a on se

može upotrijebiti protiv bilo čega, samo ne protiv zlostavljanja djece. Ono se ne događa *online*, nego vani, u stvarnom životu. Budući da bi planirane liste o stranicama koje treba zabraniti trebale ostati tajne, nije moguća nikakva kontrola državnih cenzora, pa bi se olako mogli zabraniti bilo koji sadržaji” (priopćenje za tisak stranke Piratenpartei od 17. ožujka 2009).¹ Ukratko, osnovni moment “novog pokreta jest konflikt između novih mogućnosti prouzročenih digitalnom revolucijom i zahtjeva za regulacijom moderne države” (Zolleis *et al.*, 2010: 10). Protivnici zakona vidjeli su u njemu opasnost za demokratska načela SR Njemačke jer bi, po njihovu mišljenju, taj zakon olakšao u budućnosti zahtjeve drugih interesnih grupa za ograničenje pristupa određenim sadržajima na internetu. Kritika zakona dolazila je i od šire javnosti, od kompjutorskih stručnjaka i pravnika do boraca za ljudska prava koji su se pribojavali da je to instrument koji omogućuje uvođenje cenzure na internetu. Zakon je nakon žestoke debate u *Bundestagu* i prihvaćen 18. lipnja 2009, ali *de facto* nije nikada zaživio. Ukinut je 2011. godine, a novo se rješenje protiv dječje pornografije na internetu u SR Njemačkoj potražilo u vidu ciljanog brisanja tih sadržaja. Piratenpartei je kao stranka uvelike profitirala od rasprave o tom zakonu, i to kao zagovornica neograničenog pristupa i slobodnog korištenja interneta. To je bilo vidljivo i u porastu broja članova: u veljači 2009. stranka je imala 1.476 članova, u srpnju iste godine 3.729, a do sredine siječnja 2010. godine broj članova popeo se na 11.793. Broj članova stranke se do kolovoza 2012. godine popeo na 34.322 člana. Međutim, iako je stranka u međuvremenu uspjela ući u četiri njemačka pokrajinska parlamenta, trajan uspjeh odnosno opstanak neke stranke nije moguć bez čvrstih sadržajnih težišta i dobre organizacijske strukture. Utoliko se u nastavku valja temeljito osvrnuti na samu organizaciju stranke i na njezin program.

“Tekuća demokracija”, program i organizacija stranke Piratenpartei

Godine 2007. ondašnji je čelnik stranke Jan Huwald objasnio kako njemačka piratska stranka “... slijedi koncept ‘tekuće demokracije’, koji sjedinjuje predstavničku demokraciju i odluke građana u bilo kojem trenutku, umjesto glasovanja svake četiri godine. (...) Dugoročni cilj da građani neprestano sudjeluju u odlukama o razvoju društva smatram neobično važnim. Uznapredovalo umrežavanje ljudi i sloboda informacija čine taj san dohvatljivim” (Bartels, 2009: 270). Na stranicama http://wiki.Piratenpartei.de/Liquid_Democracy (10. studenog 2011), na kojima se odvija otvorena diskusija o temi “tekuće demokracije”, pronalaze se, između ostalog, i sljedeća promišljanja o konceptu “tekuće demokracije”: “U informacijskom dobu preduvjeti su se tako promijenili da je demokratski diskurs potencijalno mo-

¹ Priopćenje za tisak od 17. ožujka 2009. objavljeno je na stranicama <http://www.Piratenpartei.de/pressemitteilung> (dostupnost provjerena 3. studenog 2011).

guć i u velikim društvima. ‘Tekuća demokracija’ mogla bi izgledati tako da svaki sudionik može u svakom trenutku sam odlučiti gdje će se zaustaviti na kontinuumu između predstavničke i direktne demokracije. To bi značilo da ja kao sudionik mogu reći, primjerice, da želim da me u pitanjima porezne politike zastupa SPD, u ekološkim pitanjima stranka Zelenih, a u pitanjima obrazovne politike želim da me zastupa kao privatna osoba gospodin Müller. To miješano načelo je odlučujuće jer se više ne moramo odlučiti za skup načela koja primjerice nudi neka stranka, nego da, ovisno o temi, možemo izabrati stručnjake kojima vjerujemo – ili pak sami odlučiti.” Nakon savladavanja tehničkih preduvjeta koncept “tekuće demokracije” trebao bi konačno ući u stranački program kao konkretan zahtjev za reformom postojećeg parlamentarnog sustava. Utoliko se pojam “tekuća demokracija” izrijekom ne pojavljuje u trenutnom službenom programu stranke. Inače je prva verzija Temelnog programa stranke Piratenpartei donesena prilikom osnivanja stranke 2006. godine. Program je do travnja 2013. godine dopunjavao nekoliko puta: na stranačkom kongresu 2009. godine u Hamburgu, 2010. godine u Bingenu, u studenom 2010. u Chemnitzu, u prosincu 2011. u Offenbachu te u studenom 2012. u Bochumu. Prva verzija programa bila je vrlo štura i program se širio, dopunjavao i mijenjao tijekom godina. Tako se, primjerice, spominjani *Open Access* još izrijekom spominje u verziji programa iz 2009. godine, dok se u verziji iz 2010. godine taj pojam izrijekom više ne pronalazi, ali zahtjevi su, iako jezično modificirani, u načelu ostali isti. Pojam se ponovo pojavio u dopunjenoj verziji u prosincu 2011. Program je posljednjih put dopunjen na stranačkom kongresu u Bochumu u studenom 2012. godine. Aktualna verzija programa (stanje u travnju 2013. godine) osim preambule obuhvaća sljedeća područja: demokraciju, autorska prava i nekomercijalno umnožavanje, patente, demokratski kontroliranu tehničku infrastrukturu, sudjelovanje u digitalnom životu, privatnu sferu i zaštitu podataka, transparentnost države, slobodan pristup javnim sadržajima, obrazovanje, znanost i istraživanje, pravo na sigurnu egzistenciju i društveno sudjelovanje, obiteljsku politiku i politiku spolova, okoliš, raznolikost u društvu, poljoprivredu, droge i ovisnost, zaštitu mladih, zaštitu “zviždača”, pravo na zakone o slobodi informacija, ukidanje prisilnog članstva u udruženjima i komorama, privredu i financije, mirovinsku politiku, Europu te vanjsku i sigurnosnu politiku. Njemački pirati odmah u preambuli naglašavaju promjene do kojih je došlo digitalnom revolucijom i time to pitanje, odnosno tematiku promjena u društvu do kojih je došlo digitalizacijom i umrežavanjem, stavljaju u središte svog interesa i djelovanja. Istovremeno naglašavaju da sebe shvaćaju kao dio svjetskog pokreta koji želi aktivno sudjelovati u oblikovanju informacijskog društva čiji je temelj slobodan pristup znanju i kulturi. U dijelu programa koji govori o demokraciji pirati, između ostaloga, naglašavaju da imaju za cilj “povećati direktne i indirektnosti demokratskog suodlučivanja”. Ponovno se spominje kako digitalni mediji pružaju nove mogućnosti za daljnji razvoj demokracije, zalažu se za

smanjenje stranačke stege i veću slobodu i neovisnost pojedinih zastupnika te zahtijevaju da se na saveznim i pokrajinskim izborima omogućí “... biranje kandidata različitih stranaka (panaširanje) te ciljano ojačavanje pojedinih kandidata kumuliranjem” (Grundsatzprogramm der Piratenpartei Deutschland: 5). U sljedećem poglavlju programa pirati eksplicitno zahtijevaju da se “nekomercijalno kopiranje, pristup djelima i njihovo korištenje ne samo legalizira nego i potiče kako bi se poboljšalo opće raspolaganje informacijama, znanjem i kulturom” (*ibid.*: 6), jer je to jedan od preduvjeta za razvitak društva. Doduše, pirati u nastavku ističu kako “... u punom opsegu priznaju osobna prava autora na njihova djela” (*ibid.*: 7), ali se zalažu za “drastično smanjenje trajanja tih prava” (*ibid.*). I iz ostalih poglavlja Temelnog programa vidljivo je kako sloboda korištenja interneta i pravo na slobodan pristup informacijama predstavljaju samu srž programa, iz kojih se onda izvode ostali zahtjevi. Tako, primjerice, slobodan protok informacija i “slobodno umrežavanje stvara građane koji su u stanju svoju slobodu djelotvorno braniti protiv totalitarnih tendencija” (*ibid.*: 10), slobodna komunikacija preko digitalnih mreža informira građane, jača slobodu mišljenja i demokratski diskurs. Pirati odlučno odbijaju bilo kakvu vrstu kontrole građana, genetske testove i biometrijska mjerenja, tj. pohranjivanje takvih podataka. Čak i u poglavlju o obrazovanju stajalište pirata veže se uz internet i slobodan pristup informacijama, a interesantno je spomenuti kako pirati obrazovanje shvaćaju kao individualni proces u kojem odbijaju ocjenjivanje ponašanja prema unaprijed određenom rasteru normi. Nadalje su mišljenja kako i nastavni planovi i programi, kao i oblici ocjenjivanja ne podržavaju pojedinca i ne omogućavaju razvijanje darovitosti. I poglavlje o privredi usko se povezuje s temom digitalizacije, te se ističe kako “... međunarodno umrežavanje i digitalizacija omogućuju nove oblike proizvodnje i rada, (...) koji pružaju ogroman potencijal i priliku da se jedno središnje područje društva politički nanovo oblikuje” (*ibid.*: 65). U poglavlju o vanjskoj politici pirati ističu da je “... sudjelovanje u digitalnom životu općesvjetsko dobro te da je za ostvarivanje pravednijeg svijeta presudna slobodna razmjena informacija i mišljenja” (*ibid.*: 73). Međutim, istovremeno nedostaju konkretni prijedlozi, nema preciznog opisa alternative, štoviše, u programu se nalaze i floskule poput “investicije u obrazovanje su investicije u budućnost” (*ibid.*: 18). Piratenpartei ne želi čvrsto pozicioniranje na skali “lijevo-desno”, nego su “lijevo ili desno – ovisno o temi”². Njemački polititolog Albrecht von Lucke je 2009. godine primijetio kako stranka sa svojim zahtjevom za više slobode ne može ući u ozbiljniju političku diskusiju i da će morati preciznije definirati pojam slobode, odnosno u kojem odnosu za stranku stoje “tri velike vrijednosti moderne; sloboda,

² Izjava čelnika stranke u pokrajini Hessen Jürgena Erkmanna u intervjuu pod naslovom “Links oder rechts – je nach Thema”, koji je dao novinama “Frankfurter Rundschau” 22. listopada 2009.

jednakost i bratstvo” (Lucke, 2009). To će biti potrebno kako bi se stranka ograničila i od ekstremističkih stremljenja. Ako stranka sama ne povede ozbiljniju diskusiju o tom pitanju, onda “... se ne treba čuditi ako se u budućnosti iza zaštitnog znaka pirata okupe svi mogući ‘sumnjivi slobodari’” (*ibid.*). I doista, nije trebalo dugo čekati da se ta prognoza obistini. U jesen 2011. godine otkrilo se kako su dva članka stranke iz pokrajina Mecklenburg-Vorpommern i Bavorske bivši članovi desnog ekstremističke stranke NPD. Predsjednik stranke Sebastian Nerz opravdao je tu činjenicu pripisavši je mladenačkoj naivnosti, te je dodao da borba protiv desnog ekstremizma uključuje i “pružanje alternative onima koji žele istupiti iz takvih stranaka”³. Nepunih mjesec dana kasnije, u studenom 2011. godine ispostavilo se da se u pokrajini Nordrhein-Westfalen stranci pirata pridružio veći broj članova sekte scientologa, sekte koja je već godinama pod budnom paskom njemačkog Saveznog ureda za zaštitu ustava zbog sumnji da njezino djelovanje i njezini ciljevi nisu u skladu s osnovnim načelima njemačkog ustava, tj. Temelnog zakona.

Nadalje je potrebno promotriti kakve su programske pozicije stranke u odnosu prema ostalim, etabliranim njemačkim strankama. Što se tiče modernih tehnologija, one se izrijeком spominju i u Temeljnim programima dviju najvećih njemačkih stranaka CDU-a i SPD-a. CDU u svom Temeljnem programu spominje kako “... moderne informacijske i komunikacijske tehnologije ubrzavaju društvo znanja” (Grundsatzprogramm der CDU: 17) te da je “znanje budućnosti umreženo i interdisciplinarno” (*ibid.*). SPD pak naglašava da su “... digitalizirani mediji revolucionirali značenje prostora i vremena” (Das Grundsatzprogramm der SPD: 7). Međutim digitalni mediji i internet u programima CDU-a i SPD-a imaju marginalnu ulogu i spominju se tek sporadično u okviru drugih tema. Jedno konkretnije sjecište u vezi s pitanjem medijske kompetencije imaju njemački socijaldemokrati i pirati. Medijska kompetencija se, naime, u Temeljnem programu Pirata iscrpno elaborira, dok ju socijaldemokrati izrijeком spominju samo na jednom mjestu, ali ondje ističu kako “medijsku kompetenciju žele učiniti jednim od obrazovnih težišta” (*ibid.*: 38). Što se tiče ostalih stranaka, o pojedinim pitanjima pronalaze se neke sličnosti između Piratenpartei i Bündnis 90/Die Grünen (Savez 90/Zeleni) te sa strankom Die Linke (Ljevica). Naime, sve tri stranke zalažu se za to da se građani što više koriste internetom. Bündnis 90/Die Grünen dio svog programa posvećuju novim tehnologijama, štoviše, jedan je od “ključnih projekata” i “... pristup znanju kao građansko pravo” (Grundsatzprogramm von Bündnis 90/Die Grünen: 108) te naglašavaju da se društvo ne bi trebalo dijeliti zbog “digitalnog jaza” (*ibid.*). Nadalje, prava građana prilikom korištenja interneta ne bi smjela biti ugrožena, te se utoliko treba paziti da “pohranjivanje i širenje osobnih podataka smije uslijediti samo s

³ “Piraten-Chef verteidigt NPD-Mitgliedschaften” – Focus-Online od 14. listopada 2011.

dozvolom korisnika” (*ibid.*: 107). Istovremeno Zeleni ističu kako internet omogućuje nove oblike participacije i kako građani mogu *online* zauzeti stav o nekom zakonskom prijedlogu, a elektroničko glasovanje je “... mogući element demokracije budućnosti. Pritom se ne radi o tome da se predstavnička demokracija nadomjesti nekom drugom, nego se radi o većoj participaciji građanki i građana u procesima stvaranja javnog mišljenja i donošenja političkih odluka” (*ibid.*: 118). Die Linke se također zalaže za internet bez cenzure, s obzirom na to da je on “... javno dobro, a mrežna infrastruktura (...) mora se demokratizirati” (Programm der Partei DIE LINKE: 35). Die Linke odbija zabranu pristupa internetu i filtriranje sadržaja, jer “informacije moraju biti slobodne” (*ibid.*: 37). Istovremeno se i Die Linke zalaže za razvoj medijske kompetencije, “... građanke i građani moraju razvijati analitičke sposobnosti kako bi razumjeli digitalne medije, kritički ih procjenjivali i komunicirali u raznovrsnim kontekstima” (*ibid.*: 36). Die Linke se, nadalje, protivi “... *online* pretragama, videonadzoru, kao i sveobuhvatnom pohranjivanju telekomunikacijskih podataka” (*ibid.*: 37). Unatoč nekim programskim sličnostima spomenute se stranke – Bündnis 90/Die Grünen i Die Linke – umnogome razlikuju od stranke Piratenpartei. Naime, programsko težište spomenutih stranaka nisu teme novih medija i digitalne revolucije iz kojih se onda izvode ostali zahtjevi, kao što je to slučaj kod njemačkih pirata. Važno je istaknuti da je Piratenpartei poduzela i konkretan korak s ciljem razvijanja koncepcije “tekuće demokracije”. Naime, stranka je 2009. godine osnovala i radnu grupu “tekuća demokracija” koja bi trebala stvoriti organizacijske i tehničke pretpostavke za uvođenje sustava “tekuće demokracije” u stranku. Tzv. “AG Liquid Democracy” ima ulogu koordinatora na saveznoj razini, a u pojedinim pokrajinama na razvijanju i implementaciji sustava rade lokalni *Squads*. Pod pojmom *Squads* misli se na tematske radne grupe, a svaki pirat može, prema sposobnostima, biti član u koliko god hoće radnih grupa. Inače, kada je već riječ o organizacijskoj strukturi, potrebno je još spomenuti da svaki pirat u pravilu pripada jednoj posadi – *Crew*. *Crew* je samoorganizirajuća jedinica na lokalnoj razini koja ima za cilj društveno umrežavanje. Svaka *Crew* obuhvaća pet do devet pirata koji se negdje, obično jednom mjesečno, sastaju i diskutiraju. Ako broj članova naraste, onda se *Crew* dijeli na dvije posade, a ako broj članova opadne, onda se *Crew* spaja s nekom drugom. Svaka *Crew* ima neko piratsko ime i održava svoju vlastitu Wiki stranicu, ima Kapetana i Navigatora koji ne mogu donositi odluke sami. Kapetan vodi sastanke i predstavlja *Crew* prema van, a Navigator koordinira susrete, održava Wiki stranicu i brine se o novim članovima. Odluke se donose, ako je moguće, konsenzusom, a ako nije, odlučuje većina. Ako manjina nakon toga ne želi podržati odluku većine, osniva novu posadu.

Kada je riječ o organizacijskoj strukturi, svakako valja naglasiti da se pirati predstavljaju kao protivnici stroge hijerarhije, što im, po njihovu mišljenju, omogu-

ćuju upravo nove mogućnosti digitalnih medija. Međutim, upravo taj segment valja temeljitije promotriti. Komunikacija i proces donošenja odluka odvijaju se na razini članova i pristaša, te bi se nakon nekog vremena trebao iskristalizirati konsenzus koji bi onda na sljedećoj razini trebao ući u stranački program nakon potvrde na stranačkom kongresu. Ukratko, pirati se koncentriraju na neposredne Linkages, na direktnu vezu s biračima, a ne na članove ili pristaše kolateralnih organizacija, koje imaju određenu programsku sličnost, ali nisu službeni dio stranke. Naime, "Linkage" se definira kao "... esencija političkih stranaka u demokracijama" (Poguntke, 2000: 23), Linkage je "... više od komunikacije, (...) radi se o mehanizmu koji ponovo veže politiku elita za preferencije građana" (*ibid.*: 24). Međutim, da bi ta povratna veza bila moguća, različita stajališta građana i njihove preferencije moraju se prvo strukturirati putem posrednih instanci, koje osim vlastite stranačke organizacije uključuju i razne oblike intermedijarnih organizacija, sve do veza s novim društvenim pokretima koji često nisu čvrsto strukturirani i stoga su slabo povezani sa stranačkim elitama. Upravo je taj kontakt s biračima putem bliskih organizacija kod pirata vrlo slab i u tom se dijelu oni ne mogu uspoređivati sa strankom Zelenih. Naime, vrlo često se u medijima, posebice njemačkim, pojavljuju usporedbe Zelenih i pirata, jer su stranku Zelenih u njezinim počecima mnogi promatrali kao šačicu čudno odjevenih autsajdera koji postavljaju čudne zahtjeve. Usprkos tome Zeleni su od stranke kojoj mnogi nisu prognozirali dugovječnu političku budućnost uspjeli u relativno kratkom roku učvrstiti svoje mjesto u političkom sustavu SR Njemačke. Međutim, Zeleni su upravo izrasli na krilima novog socijalnog pokreta, dok pirati nisu. Istovremeno uspjeh stranke Piratenpartei pokazuje da su posljedice digitalne revolucije u SR Njemačkoj već pogodovale stvaranju biračkog tijela nezadovoljnog dosadašnjim radom i djelovanjem etabliranih političkih stranaka.

U zaključnim razmatranjima sažet će se spoznaje o njemačkim piratima, ali i pažljivije promotriti implikacije koncepta "tekuće demokracije", tj. politička dimenzija interneta. Pritom se misli na mogućnosti, odnosno prednosti i nedostatke intenzivnijeg uključivanja interneta u proces donošenja političkih odluka, posebice u SR Njemačkoj. Na samom kraju bit će potrebno ukratko se osvrnuti na piratske stranke u međunarodnom kontekstu.

Zaključak

Piratenpartei je svojom pojavom i uspjehom ukazala na određene deficite etabliranih stranaka. U prvom redu da postoji potreba trajnog i transparentnog dijaloga između članova stranke, kao i otvorenog razgovora i diskusije s ljudima izvan stranke. Analiza izbora u Berlinu u rujnu 2011, na kojima su pirati u Njemačkoj postigli svoj prvi veći izborni uspjeh, pokazala je da je oko 17 000 birača Zelenih i 14 000 birača SPD-a taj put dalo svoj glas piratima. Od birača "Linkspartei" njih se 13 000

odlučilo za Piratenpartei, dok su FDP i CDU izgubili manje glasova u korist pirata – 6000, tj. 4000 (Borchard i Stoye, 2011: 17). Analiza izbora za pokrajinski parlament u Nordrhein-Westfalenu pokazala je da je stranka u odnosu na protekle izbore u toj pokrajini dobila oko pola milijuna glasova više. Od toga je, primjerice, od birača CDU-a dobila oko 60 000 glasova, od birača SPD-a oko 90 000 glasova, a od birača Bündnis90/Die Grünen i Die Linke oko 80 000 glasova.⁴ Srž članova stranke Piratenpartei čine mladi ljudi između 18 i 34 godine, pretežito obrazovaniji muški dio populacije s položenom maturom ili višim obrazovanjem (Borchard i Stoye, 2011: 4), pripadnici upravo one generacije koja je odrasla s “novim” medijima i od rane dobi imala prilike upotrebljavati sve mogućnosti digitalnog doba. Što se birača tiče, i tu udio onih do 34 godine iznosi 34 posto (*ibid.*: 4), te se utoliko može konstatirati da je piratima doista uspjelo mobilizirati mlade birače, čemu etablirane stranke neprestano teže. Međutim, da bi se bilo koja stranka mogla u potpunosti etablirati, a u ovom slučaju riječ je o Piratenpartei, moraju se prijeći određeni pragovi (Lipset i Rokkan, 1967: 27). Može se konstatirati da su njemački pirati prešli legitimacijski prag. Štoviše, uspjeli su ući i u četiri pokrajinska parlamenta. No da bi izborni uspjesi stranke postali konstanta, a ne povremeni izolirani slučajevi, stranka će u programskom, ali i organizacijskom segmentu morati poduzeti neke bitne korake. Kao prvo, u programskom dijelu vidljiva je dominacija tema vezanih uz digitalnu revoluciju, iz kojih onda proizlaze ostali zahtjevi. Stranka će u budućnosti morati preciznije artikulirati svoje programske ciljeve i na ostalim područjima. Kao prvi korak u tom smjeru svakako valja spomenuti i stranački kongres koji se održao u Offenbachu početkom prosinca 2011. Težište rasprave nije bio internet, nego se stranka bavila socijalnim i ekonomskim pitanjima. Tako je s dvotrećinskom podrškom prisutnih članova donesen zaključak da u program stranke za sljedeće savezne parlamentarne izbore uđe i zahtjev za zajamčenim dohotkom. O nekom obliku tog modela raspravljaju i druge njemačke stranke, kao i stranke u drugim zemljama, a interesantno je spomenuti da se i već spomenuti Jeremy Rifkin u svojoj knjizi *The End of Work* 1995. godine založio za zajamčeni socijalni dohodak u SAD-u (Rifkin, 1995). Na kongresu je bilo govora i o europskoj krizi, iako nisu doneseni nikakvi jasni zaključci niti su se preciznije artikulirali stavovi. Izostao je i oštrij stav prema zemljama u eurozoni koje je snažno pogodila kriza. Umjesto toga prihvaćen je neodređeni apel da je “stranka svjesna značenja europskog ujedinjenja za slobodu, mir, blagostanje i pravnu državu” (*Süddeutsche Zeitung* od 4. prosinca 2011). Istovremeno se stranka pribojava da je kriza uzdrmala same temelje europske ideje. Bilo je govora i o rasizmu i religiji, o čemu su doneseni konkretni zaključci, a jedan od konkretnih i jasnih zaključaka odnosio se na legalizaciju droga. Tim je zaključcima

⁴ Informationen zu Landtagswahl in Nordrhein-Westfalen am 13. Mai 2012. Ergebnisse und Analyse. Friedrich Naumann Stiftung.

nadopunjen i Temeljni program stranke, te se u verziji programa od prosinca 2011. izričito kaže kako pirati žele legalizirati konzumaciju i kupovinu droge za odrasle jer su “uživanje i opijenost sastavni dio našeg društva i ispunjavaju osnovnu društvenu ulogu” (Temeljni program stranke: 22), te se podupiru inicijative koje se “... suprotstavljaju desnoekstremističkim aktivnostima” (*ibid.*: 20). Temeljni program stranke nadopunjen je i zaključcima stranačkog kongresa održanog u studenom 2012. u Bochumu. Međutim, u novonastalim poglavljima o poljoprivredi, privredi i vanjskoj politici i opet se polazi od tema umrežavanja i digitalne revolucije iz kojih se izvode nedovoljno izoštrjeni privredni i vanjskopolitički zahtjevi.

Po organizacijskoj strukturi stranka više nalikuje na mrežu, a manje na klasičnu stranku. Ne postoji centar odlučivanja, a već spomenuti stranački kongres u Offenbachu u studenom 2011. godine ilustrativan je primjer kako se donose važne odluke. Naime, kongresu je prisustvovalo oko 1300 članova, a ne delegata, jer stranka pojam delegata odlučno odbija. Apsolutno je svaki član na kongresu imao pravo predlaganja i glasovanja, jedino je vrijeme govora bilo ograničeno na dvije minute. Za stranački kongres u Bochumu 2012. godine prijavilo se dvije tisuće članova koji su trebali glasovati o 130 prijedloga. Međutim, uspjeli su glasovati o tek dvanaest. Kako bi se povećala učinkovitost, pirati će morati razmisliti o jasnijoj strukturi procesa donošenja odluka. Jedno od mogućih rješenja – koje dolazi iz redova stranke – jest i mogućnost održavanja “decentraliziranih stranačkih kongresa” (*ibid.*), iako ni ta ideja nije još dokraja razrađena.

Kad je riječ o samom konceptu “tekuće demokracije”, tu je potrebno temeljitije promotriti implikacije samog koncepta. Središnju ulogu u tom konceptu imaju upravo nova dostignuća digitalnog doba, posebice internet. Naime, politička je dimenzija interneta kompleksna i ima pozitivne, ali i brojne negativne strane (Eisel, 2011). Internet se, naime, često spominje kao medij koji svima pruža jednake šanse političke participacije. To je možda donekle točno, ali samo ako se internet koristi kao medij za diskusiju o politici i razmjenjivanje ideja vezanih uz politiku. U tom bi smislu bilo zanimljivo vidjeti u kojoj se mjeri i u koju svrhu internet trenutno koristi u SR Njemačkoj. Prema podacima Saveznog ureda za statistiku, 2010. godine 17 posto stanovništva između 16 i 74 godine nije još nikada koristilo internet (Pressemitteilung br. 319 od 5. rujna 2011). U europskoj usporedbi Njemačka je po trenutnom korištenju interneta na visokom mjestu, nije, doduše, dostigla Švedsku, ali se daleko odmakla od primjerice Rumunjske ili pak Italije, u kojima je 57 posto odnosno 41 stanovništva između 16 i 74 godine potpuno “internetski” neiskusno. Godine 2010. 77 posto kućanstava u Njemačkoj imalo je internetski priključak, s rastućom tendencijom (2009. 73 posto; 2006. 61 posto). S porastom kućanstava s internetskim priključkom u SR Njemačkoj raste i broj korisnika interneta; 2010. godine je 73 posto *onlinera* – dakle osoba koje koriste internet – to činilo gotovo svaki

dan (Czajka, 2011: 713). Nijemci internet najviše koriste za komunikaciju (slanje i primanje elektroničke pošte – 85 posto) i potragu za informacijama o proizvodima i uslugama (83 posto). Velika je razlika ustanovljena u segmentu “skidanja” filmova i glazbe te igara. Muškarci se time bave u većoj mjeri (43 posto) nego žene (32). Kada je pak riječ o komunikaciji, elektroničku poštu najmanje koriste mladi između 10 i 15 godina. Dobna grupa između 10 i 24 godine preferira *online*-mreže, forume i *chat*, a stariji te mogućnosti koriste znatno rjeđe (*ibid.*). Kada je riječ o internetu, rastuće se brojke, dakako, mijenjaju iz dana u dan, ali prema trenutno dostupnim podacima sam internet ne povećava interes za politiku, niti ga svi koriste u istoj mjeri i u iste svrhe. On daje prostora novim oblicima plebiscitarne demokracije, ali naglašava i njezine deficite, jer privilegira samo korisnike interneta koji pokazuju interes za politiku. Politika na internetu odvija se samo u jednom njegovu segmentu i pruža dodatne mogućnosti za bavljenje politikom onim korisnicima koji se i inače, nekorštenjem interneta, zanimaju za politiku. Internet još uvijek velika većina korisnika koristi u potpuno druge svrhe, a ne kao medij za razmjenu ideja vezanih uz politiku. Štoviše, internet pruža mogućnost onima koji se zanimaju za politiku da se povuku u vlastiti internetski svijet i da komuniciraju samo s istomišljenicima, a to se istovremeno negativno odražava na osnovnu ideju demokracije koja živi od različitosti. U masi istomišljenika teže je spoznati potrebe cjeline, tj. šire javnosti. Utoliko neki autori (Eisel, 2011) upozoravaju da treba razmisliti negiraju li pirati svojim zahtjevima, odnosno svojim pogledom na svijet, jednakovrijednost svih ljudi. Naime, oni koji ne koriste internet, ili ga pak ne koriste u dovoljnoj mjeri za kreiranje politike i razmjenu ideja vezanih uz politiku, prema stavovima pirata ne odgovaraju njihovu “digitalnom” svjetonazoru i ne spadaju u “odabrane” novog doba (*ibid.*). Kad je već riječ o internetu, onda valja istaknuti da brzina razmjena informacija smanjuje i vrijeme potrebno za dublju diskusiju koju je potrebno voditi prije nego što se donesu važne odluke. Međutim, istovremeno treba istaknuti da internet doista omogućuje novu bliskost s potencijalnim biračima.

Nadalje, svakako je potrebno naglasiti da će “piratska” namjera realizacije koncepta “tekuće demokracije” u doglednoj budućnosti, odnosno brzina i intenzitet uvođenja i korištenja novih tehnoloških dostignuća, posebice interneta u izbornom procesu, ovisiti, između cijelog niza drugih faktora, i o političkoj kulturi Nijemaca. Političku kulturu možemo ukratko definirati kao spoj prevladavajućih stavova i načina ponašanja građana u odnosu na politički sustav u kojem žive (Sontheimer i Bleek, 1999: 178). Činjenica je da slika Nijemaca s početka 20. stoljeća kao militantnih i krutih ljudi s izraženim podaničkim mentalitetom nije nikada u potpunosti odgovarala stvarnosti, a danas pogotovo ne odgovara. Međutim, još i danas ta stereotipna percepcija Nijemaca nije sasvim nestala. Jest da se tijekom turbulentnog 20. stoljeća politička kultura Nijemaca mijenjala, ona je i danas višeslojna, posebi-

ce nakon ujedinjenja dviju njemačkih država. Političke kulture "... nisu posljedica statičkog nacionalnog karaktera, nego se uče i podložne su promjenama" (Beyme, 1996: 62), ali se istovremeno može konstatirati da, kad je riječ o neposrednoj demokraciji – a internet otvara nove plebiscitarne mogućnosti – Njemačka u tom pogledu zasigurno nije zemlja predvodnica. Na saveznoj razini još uvijek ne postoji mehanizam provođenja neposredne demokracije, iako uzroke tome ne treba tražiti u često spominjanoj tezi o "gorkim iskustvima Weimarske republike" s neposrednom demokracijom (Velički, 2008). Utoliko se može očekivati da bi i koncept tekuće, tj. digitalne demokracije zahtijevao i korjenitu promjenu vlastite perspektive državnih organa. Za njemačku političku kulturu je, unatoč promjenama, još uvijek karakteristično oslanjanje na državne institucije kao instance koje osiguravaju mir i poredak, a decentralistička orijentacija "tekuće demokracije" dijametralno je suprotan koncept. Osim toga ostaje nejasno kako pirati namjeravaju riješiti još jedno bitno, nazovimo tehničko pitanje. Pirati, naime, odlučno odbijaju bilo koju vrstu kontrole građana, kao i pohranjivanje bilo kakvih podataka o njima, a daljnji razvoj koncepta "tekuće demokracije", posebice mehanizam glasovanja, tj. donošenja odluka elektroničkim putem nije moguć bez minimalnog pohranjivanja određenih podataka.

Bit će vrlo interesantno promatrati u kojoj će mjeri njemački pirati biti aktivni u realnom političkom životu, primjerice u radu parlamenata. Ako je suditi po početku, može se očekivati aktivna participacija. Naime, odmah na prvoj plenarnoj sjednici berlinskog parlamenta (*Das Abgeordnetenhaus*) pirati su podnijeli zahtjev za promjenu berlinskog ustava, koji je, doduše, odbijen, a za ilustraciju je interesantno spomenuti da su, barem na početku, užu suradnju ostvarili upravo sa strankama Bündnis 90/Die Grünen i Die Linke s kojima su zajedno podnijeli zahtjev (Plenarprotokoll 17/1 od 27. 10. 2011. na www.parlament-berlin.de). U parlamentu pokrajine Nordrhein-Westfalen međusobna nekoordinacija zastupnika Piratenpartei toliko je eskalirala da je zastupnica Monika Pieper u intervjuu tjedniku *Der Spiegel* javno izjavila kako "svatko radi kako misli da je ispravno" i da su piratski zastupnici "ležerna grupa bez pravila i obveza".⁵

Njemačka Piratenpartei članica je PPI-a (*Pirate Parties International*), prema vlastitim navodima nevladine organizacije koja pomaže u osnivanju piratskih stranaka i podupire njihovu međusobnu komunikaciju i suradnju (www.pp-international.net). PPI je nastao 2010. godine, a na njegovoj internetskoj stranici navedeno je 70-ak zemalja u kojima već postoji piratska stranka ili je u procesu formiranja. Piratska stranka u Hrvatskoj registrirana je, kako je posebno istaknuto na *web*-stranici Piratske stranke "na petak 13., u travnju 2012. godine" (pirati.hr).

⁵ *Der Spiegel* od 12. studenog 2012.

Piratenpartei kao mala stranka nema samo funkciju ukazivanja na deficite u reprezentaciji interesa u političkom sustavu, nego služi i kao poligon za isprobavanje novih ideja te ujedno i prisiljava velike stranke na korekciju vlastitih programa. Stoga ne začuđuje da su se i njemački mediji, u mnoštvu priloga o piratima, zapitali i kakav je to “izokrenuti svijet (...) u kojem pirati odjednom diskutiraju o potpuno drugim temama, dok SPD, Bündnis90/Die Grünen, CDU/CSU i FDP govore o internetu i politici tako puno kao nikada prije” (*Süddeutsche Zeitung* od 4. prosinca 2011). Utoliko je Piratenpartei izazov njemačkoj demokraciji, a ulazak u nekoliko pokrajinskih parlamenata u Njemačkoj zasigurno je velik uspjeh koji ujedno znači i veću prisutnost stranke u medijima sljedećih nekoliko godina. Međutim, članovi stranke, tj. novoizabrani članovi parlamenata morat će proći brzu transformaciju iz hobi-političara u što konstruktivnije parlamentarne zastupnike ako žele dokazati da su sposobni funkcionirati i u postojećim parlamentarnim okvirima. Upravo to, kao i daljnje izoštravanje programskih zahtjeva i rješavanje bitnih strukturnih pitanja bit će za njemačke pirate veliki, egzistencijalni izazovi u neposrednoj budućnosti.

LITERATURA

- Bartels, Henning, 2009: *Die Piratenpartei. Entstehung, Forderungen und Perspektiven der Bewegung*, Contumax Verlag, Berlin.
- Baudrillard, Jean, 1987: *Das andere Selbst*, Passagen-Verlag, Wien.
- Beyme, Klaus von, 1996: *Das politische System der Bundesrepublik Deutschland*, Piper, München/Zürich.
- Blumberg, Fabian, 2010: *Partei der “digital natives”? Eine Analyse der Genese und Etablierungschancen der Piratenpartei*, Konrad Adenauer Stiftung, Berlin.
- Bohnen, Johannes/Kallmorgen, Jan-Friedrich, 2009: Wie Web 2.0. die Politik verändert, u: *Internationale Politik*, srpanj/kolovoz: 18-25.
- Borchard, Michael/Stoye, Sabine, 2011: *Parteienmonitor aktuell. Einzug der Piratpartei in das Berliner Abgeordnetenhaus – eine Analyse des Wahlergebnisses*. Konrad Adenauer Stiftung, Berlin.
- Czajka, Sebastian, 2011: Internetnutzung in privaten Haushalten in Deutschland. Ergebnisse der Erhebung 2010, u: *Statistisches Bundesamt, Wirtschaft und Statistik*, kolovoz: 709-717.
- Eisel, Stephan, 2011: *Zur Piratenpartei: Die Auserwählten*, u: Die Tagespost od 13. listopada 2011.
- Eisel, Stephan, 2011: *Internet und Demokratie*, Herder Verlag, Freiburg.

- Günther, Johann, 2007: *Digital Natives & Digital Immigrants*, Studienverlag GmbH, Innsbruck/Wien.
- Informationen zur Landtagswahl in Nordrhein-Westfalen am 13. Mai 2012. Ergebnisse und Analyse*, Friedrich Naumann Stiftung.
- Lifton, Robert, 1993: *The Protean Self: Human Resilience in an Age of Fragmentation*, Basic Books, New York.
- Lipset, Seymour M./Rokkan, Stein, 1967: Party Systems and Voter Alignments, An Introduction, u: Lipset/Rokkan, *Party Systems and Voter Alignments: Cross National Perspectives*, Free Press, New York/London.
- Lösche, Peter, 1994: *Kleine Geschichte der deutschen Parteien*, Kohlhammer, Stuttgart.
- Lucke, Albrecht von, 2009: *Die Untiefen der Freiheit*, u: TAZ od 18. 9. 2009.
- Mair, Peter, 1997: *Party System Change. Approaches and Interpretations*, Clarendon Press, Oxford: 19-23.
- Palfrey, John/Gasser, Urs, 2008: *Born Digital: Understanding the First Generation of Digital Natives*, Basic Books, New York.
- Poguntke, Thomas, 2000: *Parteiorganisation im Wandel. Gesellschaftliche Verankerung und organisatorische Anpassung im europäischen Vergleich*, Westdeutscher Verlag, Wiesbaden.
- Prensky, Marc, 2001: Digital Natives, Digital Immigrants, u: *On The Horizon*, MCB University Press, sv. 9, br. 5.
- Prensky, Marc, 2001: Digital Natives, Digital Immigrants, Part II: Do They Really Think Differently?, u: *On The Horizon*, MCB University Press, sv. 9, br. 6.
- Rifkin, Jeremy, 1995: *The End of Work: The Decline of the Global Labor Force and the Dawn of the Post-market Era*, Penguin, New York.
- Rifkin, Jeremy, 2000: *The Age of Access. The New Culture of Hypercapitalism. Where All of Life is a Paid-for Experience*, Tarcher/Putnam, New York.
- Rifkin, Jeremy, 2005: *Doba pristupa. Nova kultura hiperkapitalizma u kojoj je cijeli život iskustvo za koje se plaća*, Bulaja naklada, Zagreb.
- Rifkin, Jeremy, 2011: *The Third Industrial Revolution: How Lateral Power is Transforming Energy, the Economy, and the World*, Palgrave/Macmillan, New York.
- Sontheimer, Kurt/Bleek, Wilhelm, 1999: *Grundzüge des politischen Systems der Bundesrepublik Deutschland*, Piper Verlag, München/Zürich.
- Velički, Damir, 2008: Ostvarivanje neposredne demokracije u Njemačkoj i Austriji, u: *Politička misao* (45), 3-4: 119-135.
- Zolleis, Udo/Prokopf, Simon/Strauch, Fabian, 2010: *Die Piratenpartei. Hype oder Herausforderung für die deutsche Parteienlandschaft*, Hans Seidel Stiftung, München.

Popis korištenih internetskih adresa

<http://www.grundsatzprogramm.cdu.de> (Freiheit und Sicherheit. Grundsätze für Deutschland. Grundsatzprogramm der CDU)

<http://wiki.Piratenpartei.de/Parteiprogramm> (Grundsatzprogramm der Piraten)

<http://www.spd.de> (Hamburger Programm. Das Grundsatzprogramm der SPD)

<http://www.gruene.de> (Grundsatzprogramm von Bündnis 90/Die Grünen)

<http://www.die-linke.de> (Programm der Partei DIE LINKE)

<http://www.pp-international.net>

<http://www.parlament-berlin.de>

Damir Velički

LIQUID DEMOCRACY AND DIGITAL NATIVES – PIRATENPARTEI AS A CHALLENGE TO GERMAN DEMOCRACY

Summary

The article analyses the main characteristics of a new German political party – Piratenpartei, its genesis and the impact it has already had on German politics. The success of this party, which now has representatives in the Parliament of Berlin and four more regional parliaments in Germany city council, is an indication of the importance of the Internet, as well as of the need to address new issues on the political agenda. Some of these issues involve free access to information, as well as the need for abandoning periodical elections as the main method of citizens' involvement in politics. Instead, the Piratenpartei, as well as other similar parties in northern Europe, advocates a more permanent and direct involvement of people in the decision-making process. This is defined as the concept of "liquid democracy". The Piratenpartei has influenced the German political scene by forcing other political parties to adopt their programmes if they wish to preserve their influence in German politics. This is particularly important for the younger generation of voters, who are now increasingly using the Internet as an instrument of political activism.

Keywords: Piratenpartei, German Politics, Liquid Democracy, Digital Natives, Internet

Kontakt: **Damir Velički**, Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Savska 77, 10 000 Zagreb. E-mail: damir.velicki@ufzg.hr